

The SpeakTeach Method: een spraakmakend proefschrift

RICK DE GRAAFF

Esther de Vrind (2020). *The SpeakTeach method; Towards self-regulated learning of speaking skills in foreign languages in secondary schools: an adaptive and practical approach*. ICLON: Leiden University Graduate School of Teaching. ISBN/EAN: 978-94-90383-29-9.

The SpeakTeach Method is het verslag van een onderzoek naar spreekvaardigheidsdidactiek, zelfregulatie, adaptieve feedback, docent-professionalisering, ontwerpgerichte benadering en praktische toepasbaarheid. Zie hier alle meerwaarde van een Dudoc Alfa-promotietraject verenigd in één proefschrift. Dudoc Alfa is een beurs voor docenten en lerarenopleiders, waarmee zij vier jaar lang voor o,6fte onderzoek kunnen doen naar de didactiek van hun eigen schoolvak. De Vrind promoveerde aan de Universiteit Leiden op 25 november 2020.

Esther de Vrind is lerarenopleider Frans aan het ICLON, Universiteit Leiden. Zij constateerde dat docenten vaak moeite hebben om spreek- en gespreksvaardigheidsonderwijs motiverend en effectief vorm te geven. Deze essentiële vaardigheid wordt daarmee te vaak een ondergeschoven kindje bij de vreemde talen in het voortgezet onderwijs. Een van de problemen is dat leerlingen de uitdaging en ondersteuning missen om hun gespreksvaardigheidsontwikkeling *autonoom* vorm te geven: 'Autonome vreemde taalleerders zijn in staat om hun eigen vaardigheden op het

gebied van moderne vreemde talen zelf verder te ontwikkelen en steeds meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces (Lee, 1998). Dat vereist dat de leerlingen inzicht hebben in hun eigen leerproces en, met betrekking tot het spreken, inzien wat nodig is om hun eigen gespreksvaardigheid te verbeteren. Leerlingen moeten leren hun spreekprestaties te evalueren, doelen te stellen, plannen te maken om die doelen te bereiken, hun plannen uit te voeren en te evalueren, waarna de cyclus weer kan worden doorlopen (Little et al., 2017).' (De Vrind, 2020: 189). Het uitgangspunt van De Vrind is dat een autonome leerling in staat is om al deze activiteiten zelfstandig uit te voeren; veel leerlingen hebben echter intensieve begeleiding nodig bij het zelf leren reguleren van hun gespreksvaardigheid. Volgens principes van 'scaffolding' moet die begeleiding niet te weinig, maar ook niet te veel zijn, en uiteindelijk langzaam worden afgebouwd. Een docent moet zo goed mogelijk kunnen inschatten hoe feedback en leeractiviteiten optimaal zijn aangepast aan de leerbehoeften van de leerlingen.

De Vrind betoogt dat scaffolding een complex proces is, waar veel docenten beperkt tijd voor of feeling mee hebben, zeker met een hele klas leerlingen, die variëren in hun taalvaardigheidsniveau, spreekdurf en motivatie. Daarom heeft zij in dit promotieonderzoek een adaptieve didactiek ontwikkeld, waarbij ze heel gericht oog heeft gehad voor de uitvoerbaarheid en acceptatie door talendocent-

ten. Ze heeft veel aandacht besteed aan ontwerpprincipes die nodig zijn om de didactiek adaptief te maken voor leerlingen en praktisch bruikbaar voor docenten. Het onderzoek heeft daarmee zowel een taaldidactische component als een curriculumvernieuwings- en een professionaliseringscomponent. Het onderzoek is uitgewerkt in vier empirische studies: een pilotstudie naar adaptieve didactiek, een studie vanuit het perspectief van de leerling, en twee studies vanuit het perspectief van de docent.

In de pilotstudie heeft De Vrind onderzocht of zelfevaluatie door leerlingen docenten kan helpen om inzicht te krijgen in de behoeften van individuele leerlingen op het gebied van gespreksvaardigheid, en om feedback aan te passen aan deze leerbehoeften. 17 leerlingen uit 4 en 5-vwo voerden een gesprek in het Frans dat opgenomen werd, luisterden hun eigen gesprek terug en vulden een zelfevaluatieformulier in. De zelfevaluaties zijn in een matrix gezet met de genoemde positieve punten, fouten, verbeterplan en benodigde hulp. Vervolgens zijn die gecategoriseerd met de parameters boodschap, woordenschat, grammatica, uitspraak, en vloeiendheid. De drie deelnemende docenten lieten in interviews weten dat de zelfevaluaties hen inzicht boden om hun feedback beter af te stemmen op de leerbehoeften van de leerlingen.

De tweede studie doet verslag van het onderzoek vanuit het perspectief van de docenten, met focus op het praktisch bruikbaar maken van een adaptieve didactiek. Met behulp van het Bridging Model (Janssen, Westbroek, Doyle, & Van Driel, 2013; Janssen, Westbroek & Doyle, 2015) werd de lespraktijk van gespreksvaardigheid in moderne vreemde talen opgesplitst in bouwstenen, die docenten vervolgens flexibel konden aanpassen aan hun eigen lespraktijk en -voorkeur. Dertien mvt-docenten (drie docenten Duits, vijf docenten Engels, drie docenten Frans en twee docenten Spaans) pasten de SpeakTeach

didactiek toe in vwo 2-6, havo 2-5 en in vmbo 3. De Vrind merkt op dat docenten impliciet of expliciet gewend zijn om te werken volgens de Übungstypologie van Neuner, Krüger en Grewer (1981), die alweer zo'n 40 jaar oud is. Via ontwerpprincipes probeert ze hen op andere gedachten te brengen, in de richting van een 'Hele Taak Eerst'- benadering (Janssen, Hulshof & van Veen, 2016), met zelfevaluatie, autonomie, differentiatie en adaptiviteit. En dat blijkt behoorlijk succesvol: het onderzoek laat zien dat alle docenten die didactiek op hun eigen manier toepasten, en dat de kern van de adaptieve didactiek daarbij behouden bleef. Wat mij opvalt, is dat de door De Vrind voorgestelde en door docenten uitgevoerde adaptieve Hele Taak Eerst- benadering veel gelijkenissen vertoont met Task Based Language Teaching (Ellis, 2021), taakgericht taalonderwijs. Ook daar staat vanaf het begin de taak centraal, en zijn zelfevaluatie, autonomie, differentiatie en adaptiviteit belangrijke componenten, hoewel misschien met net andere bewoordingen. Toch ben ik het begrip TBLT niet in het proefschrift tegengekomen. Onduidelijk blijft of de Hele Taak Eerst- benadering wezenlijk anders is dan een TBLT benadering. Binnen TBLT spelen de criteria complexity, accuracy, fluency en adequacy een prominente rol. Wellicht hadden deze criteria de docenten ook kunnen helpen bij het onderbouwen en verfijnen van de zelfevaluatiepunten Boodschap, Woordenschat, Grammatica, Uitspraak en Vloeiendheid. Bovendien had een TBLT-koppeling het onderzoek ook sterker onder de aandacht kunnen brengen van de internationale TBLT- onderzoeksgemeenschap (zie www.iatblt.org).

In de derde deelstudie staat het perspectief van de leerlingen centraal. In een quasi-experimentele studie is onderzocht wat voor veranderingen plaatsvonden in het proces van zelfregulering bij het verbeteren van de eigen gespreksvaardigheid. Daarbij is gekeken of

de leerlingen de zelfevaluatieprocedure vol- doende motiverend vonden en de ontvangen feedback en/of verbeteractiviteiten voldoende adaptief. Het leerproces en de leerresulta- ten van 329 leerlingen in de SpeakTeach- methode zijn vergeleken met 369 leerlingen die een reguliere aanpak volgden. Uit het onderzoek bleek dat de perceptie van hun leerbehoeften veranderde nadat de leerlin- gen een aantal keer de zelfevaluatieprocedure doorlopen hadden. De behoefte van de leer- lingen aan hulp van de docent nam af, en de voorkeur voor zelfstandig werken nam toe. Het onderzoek toonde ook aan dat leerlin- gen de zelfevaluatieprocedure als motiverend ervoeren. In de mate van spreekangst werd geen verandering vastgesteld.

De vierde deelstudie gaat in op de docent- professionalisering met de adaptieve didac- tiek. In deze studie is onderzocht of elf docenten in een professionaliseringstraject adaptieve leertrajecten konden realiseren. Daarbij konden de docenten zowel de doelen van de SpeakTeach didactiek als hun eigen doelen bereiken op een manier die past bij en voortbouwt op wat zij al deden in hun eigen lespraktijk. Vrijwel alle docenten ble- ken in staat om hun onderwijsrepertoire uit te breiden. Zij waren tevreden over zowel het bereiken van de doelen van de innovatie als over andere eigen doelen. De Vrind kon de docenten indelen in drie categorieën: bou- wers, vernieuwers met grote stappen terug, en vernieuwers die verfijnen. ‘Bouwers’ blij- ven dicht bij hun eigen lespraktijk en bou- wen stapsgewijs voort op hun routines naar nieuwe lespraktijken; ‘Vernieuwers met ook weer grote stappen terug’ experimenteren direct met grote stappen en nemen ook weer stappen terug richting hun oorspronkelijke lespraktijk; ‘Vernieuwers die verfijnen’ expe- rimenteren eerst met nieuwe lespraktijken en consolideren en verfijnen vervolgens hun nieuwe didactiek. Het is een aardige oefening om dit hoofdstuk eens door te lezen en in te

schatten in welk van deze categorieën je zelf het beste zou passen.

De Vrind vat haar onderzochte en onder- bouwde didactische ontwerpprincipes als volgt samen:

1. Voeg een zelfevaluatie door de leerling toe aan een spreekactiviteit;
2. Zorg voor activiteiten voor verbetering en differentiatie;
3. Zorg voor adaptieve feedback.

Praktische principes waar iedere talendocent baat bij heeft, en waarvan ik verwacht dat ze ook toepasbaar zullen zijn voor schrijf- vaardigheidsonderwijs, bij de vreemde talen en bij Nederlands. De ontwerpprincipes van zelfevaluatie en verbeterplannen kunnen ook in andere vakken gebruikt worden, om leer- lingen bewust te maken van de stappen die ze hebben doorlopen en de vervolgstappen die ze moeten gaan doorlopen. En om aan docen- ten inzicht te geven in leerzame feedbackmo- gelijkheden. Voer voor vervolgonderzoek dus!

Al met al heeft dit onderzoek een beproef- de en bruikbare didactiek opgeleverd om gespreksvaardigheidsonderwijs te versterken als een effectieve professionalisering waar- mee docenten goed uit de voeten kunnen. Autonomie en zelfregulatie dus voor zowel leerlingen als docenten. Relevant en toegan- kelijk onderzoek voor leerlingen, docenten, docenten in opleiding, lerarenopleiders, curriculumontwikkelaars en onderzoekers. Precies waar Dudoc Alfa- promotieonderzoek voor bedoeld is. Bij SpeakTeach hoort een toegankelijke website (www.speakteach.nl) , waar je ook de zeer bruikbare SpeakTeach app kunt aanvragen. En de SpeakTeach methode is inmiddels ook al ontdekt door educatieve uitgeverijen. Zo snijdt het onderzoeksmes aan vele praktijkkanten.

LITERATUUR

Ellis, R. (2021). Options in a task-based lan- guage-teaching curriculum: an education- al perspective. *TASK*, 1(1), 11–46.

Lee, I. (1998). Supporting greater autono- my in language learning. *English Language Teaching Journal*, 52(4), 282–289.

Little, D., Dam, L., & Legenhausen, L. (2017). *Language learning autonomy: Theory, practice and research*. Bristol: Multilingual Matters.

Janssen, F., Hulshof H., & Van Veen, K. (2016). *Uitdagen gedifferentieerd vakonderwijs. Praktisch gereedschap om je onderwijsrepertoire te blijven uitbreiden*. Leiden/Groningen: UFB.

Janssen, F., Westbroek, H., Doyle, W., & Van Driel, J. (2013). How to make innovati- ons practical. *Teachers College Record*, 115(7), 1–42.

Janssen, F., Westbroek, H., & Doyle, W. (2015). Practicality studies: How to move from what works in principle to what works in practice. *Journal of Learning Sciences*, 24(1), 176–186.

Neuner, G., Krüger, M., & Grewer, U. (1981). *Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht*. Berlin: Langenscheidt.

RICK DE GRAAFF is hoogleraar Vreemde- talendidactiek aan de Universiteit Utrecht, en lector Meertaligheid en Onderwijs aan de Hogeschool Utrecht. Hij geeft onderwijs aan de lerarenopleidingen vreemde talen, en begeleidt promotieonderzoek van talendo- centen en lerarenopleiders.
E-mail: r.degraaff@uu.nl